

UOT 911.3

İ.B.Məmmədov
Bakı Dövlət Universiteti
ilqar.m76@mail.ru

AVROPA ÖLKƏLƏRİNDƏ MİQRASIYA PROSESLƏRİNİN TƏNZİMLƏNMƏSİ YOLLARI

Açar sözlər: *Avropa ölkələri, miqrasiyaların tənzimlənməsi, immiqrantlar, miqrasiya siyasəti*

Məqalədə Avropa ölkələrində gedən miqrasiya proseslərinin tənzimlənməsi vəziyyəti geniş şəhr edilmişdir. Burada əhalinin say artımını təmin etməklə yanaşı, onun cins və yaş tərkibindəki uyğunsuzluğun qarşısının alınması, milli-etnik tərkibin strateji cəhətdən ölkənin mənafeyinə uyğunluğu, təsərrüfat sahələrində əmək ehtiyatlarına olan tələbatın ödənilməsi nəzərə alınmalıdır. Bunlar nəzərə alınmaqla demoqrafik inkişaf və demoqrafik siyasət sahəsində ölkələrarası əməkdaşlıq vacibdir və bu istiqamətdə birgə tədbirlərin həyata keçirilməsi daha böyük səmərə verə bilər. Miqrasiyaların tənzimlənməsi istiqamətində Avropa İttifaqı (Aİ) ölkələrində həyata keçirilən demoqrafik siyasətdə ölkələr arasında görülən tədbirlərin fərqləri uzun illər ərzində tam aradan qaldırılmamışdır. Eyni zamanda bu istiqamətdə həyata keçirilən tədbirlərin vahid mərkəzdən idarə edilməsi onun səmərəliliyini artırmış olardı.

И.Б.Мамедов

СПОСОБЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ МИГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В СТРАНАХ ЕВРОПЫ

Ключевые слова: *европейские страны, миграционное регулирование, иммигранты, миграционная политика*

В статье описывается ситуация с регулированием миграционных процессов в странах Европы. Помимо обеспечения прироста населения, необходимо учитывать предотвращение гендерного и возрастного неравенства, стратегическую совместимость национального и этнического состава с интересами страны, удовлетворение спроса на рабочую силу в экономике. С учетом этого важное значение имеет сотрудничество между странами в области демографического развития и демографической политики, и реализация совместных мер в этом направлении может быть более эффективной. Различия в мерах, принимаемых между странами в демографической политике Европейского Союза (ЕС) по регулированию миграции, уже много лет не устраняются полностью. В то же время управление мероприятиями в этом направлении из единого центра повысило бы ее эффективность.

I.B.Mammadov

WAYS OF MIGRATION PROCESSES REGULATION IN EUROPEAN COUNTRIES

Keywords: *European countries, migration regulation, immigrants, migration policy*

The article describes the situation with the regulation of migration processes in European countries. In addition to ensuring population growth, it is necessary to take into account the prevention of gender and age disparities, the strategic compatibility of the national and ethnic composition with the interests of the country, meeting the demand for labor in the economy. With this in mind, cooperation between countries in the field of demographic development and demographic policy is important, and the implementation of joint measures in this direction can be more effective. The differences in the measures taken between the countries in the demographic policy of the European Union (EU) to regulate migration have not been completely eliminated for many years. At the same time, the management of measures in this direction from a single center would increase its efficiency.

Avropa ölkələrində vahid miqrasiya siyasətinin formalaşması XX əsrin ortalarında inteqrasiya proseslərinin başlandığı dövrə təsadüf edir. Artıq bu dövrdə Avropa İttifaqı ölkələrində vahid miqrasiya siyasəti yaranmışdır. Avropa ölkələrinin miqrasiya siyasətinə əməl etməsi bu prosesin əsasını təşkil edir.

Aİ məkanında xarici miqrasiya sahəsində müəyyən məhdudiyətlər vardır. Lakin daxili miqrasiyaların sərbəstliyi təmin edilir. Yarandığı ilk dövrlərdə Avropada inteqrasiya prosesləri 4 prinsipə görə tənzimlənir. Bu prinsiplərə məhsulların, xidmətlərin, kapitalın və əhalinin sərbəst yerdəyişməsi daxildir [5, s.223].

Bu amillər Avropada daxili miqrasiyaların intensiv xarakter almasına səbəb oldu. Ölkələr arasında inteqrasiya proseslərinin güclənməsi, miqrantların ölkələrdə müəyyən sosial-iqtisadi, etno-sosioloji və demografik problemlərin yaranmasına səbəb olurdu. Əməkçi miqrantların ölkələrarası miqrasiyaları artdıqca əmək bazarında rəqabət də daha böyük vüsət alırdı. Avropa ölkələrinə ixtisaslı kadrların cəlb edilməsi müxtəlif sosial və iqtisadi problemlərin yaranmasına səbəb olurdu.

1957-ci ildə imzalanmış Roma müqaviləsinə əsasən Avropa məkanında əmək ehtiyatlarının miqrasiyası sərbəst ola bilər. Belə ki, müqaviləyə qoşulan ölkələrin əməkçi miqrantları – işçilər, qulluqçular, sahibkarlar maneələr olmadan bir ölkədən digərinə keçə bilər. XX əsrin 50-ci illərinə qədər xarici miqrasiyaların böyük vüsət alması təhlükəsi olmadığına görə hər bir ölkə daxili qanunlar əsasında xarici miqrasiyaları nizamlayırdı. Ona görə də digər

ölkələrdən immiqrantların axınlarının nizamlanması istiqamətində razılaşmalar olmamışdır. XX əsrin 60-cı illərinin sonunda gömrük razılaşmalarının formalaşması başa çatmış, AİB ölkələri daxilində vətəndaşların sərbəst hərəkət etmək hüququ təyin edilmişdir.

XX əsrin 70-ci illərinin ortalarından başlayaraq Birliyə üzv olmayan ölkələrdən immiqrasiya axınlarının nizamlanması ölkələrarası müzakirə mövzusunə çevrilmişdir. Aparılan təhlillər və həyata keçirilən tədbirlərin nəticəsi kimi 1985-ci ildə Avropa komissiyası AİB daxilində vahid miqrasiya siyasətinin formalaşması üçün sənədlər qəbul edildi. Bunların nəticəsi kimi “Ağ kitab” hazırlandı və nəşr edildi. Burada AİB daxilində ümumi bazarın inkişafı üçün təkliflər paketi nəzərdə tutulurdu. Qəbul edilmiş sənədlərə görə Birliyin sərhədləri daxilində miqrasiya nəzarətinin sadələşdirilməsi, viza siyasətinin koordinasiyası, digər ölkələrdən olan immiqrantların, ilk növbədə qaçqınların və sığınacaq axtaranların statusunun müəyyən edilməsi qaydaları yer alırdı [5, s.224].

Aİ-nin formalaşmasının ilk illərində, əsasən də 50-80-ci illərdə inteqrasiya prosesləri sürətlə getsə də, miqrasiya siyasəti çərçivəsində vahid razılaşmaya hələ də tam olaraq nail olunmamışdır. Ona görə miqrasiyaların nizamlanması sahəsində milli yanaşmalar üstünlük təşkil etmişdir. Bununla yanaşı, ümumilikdə miqrasiya mübadiləsi aparılması və digər ölkələrdən gələn miqrantların sayının azaldılması siyasəti ümumi istiqamət olaraq qəbul edilmişdir.

XX əsrin sonlarına yaxın AİB daxilində miqrasiyaların nizamlanması sahəsində bəzi problemlər aydın şəkildə özünü göstərmişdir. Bu dövrdə dünyada sosializm sisteminin dağılması, dünya ölkələri arasında qeyri-bərabər iqtisadi inkişafın güclənməsi miqrasiya axınlarının intensiv xarakter almasına gətirib çıxardı. Onların böyük əksəriyyətinin son dayanacaq yerlərindən biri də AİB ölkələri olurdu. Nəticədə miqrasiya axınları iqtisadi, siyasi, demoqrafik inkişafa, ölkələrarası münasibətlərə ciddi təsir göstərən amilə çevrilirdi. Bunları nəzərə alaraq immiqrasiya axınlarının nizamlanması üçün daha ciddi tədbirlər görülməsi zərurəti yaranırdı.

Dünyada baş verən ictimai-siyasi proseslər və demoqrafik inkişafın sosial-iqtisadi inkişafdan sürətlə getməsi, milli-etnik, sərhədyanı münəqişələr qeyri-leqal miqrantların və qaçqınların sayının artmasına səbəb olurdu. Onların dünya miqrasiya axınlarında iştirakının güclənməsi ölkələri ciddi tədbirlər görməyə məcbur edirdi.

AİB daxilində xarici miqrantların sayının artması onların cəmiyyətə uyğunlaşması və inteqrasiyası probleminin həllini də qarşıya qoyur. Bu sahədə ölkələrarası əməkdaşlıq mühüm rol oynayır.

Miqrantları qəbul edən ölkələrdə nizamlanma aparılmasının vacib amillərindən biri də demoqrafik proseslərdir. Həmçinin ölkələrin iqtisadi

inkişafına təzyiqin azaldılması üçün tədbirlər həyata keçirilməsi, onların strateji maraqlarına uyğun sayda əhali qəbul edilməsi, eyni zamanda insan hüquqlarının qorunması da vacib amillərdəndir.

Avropa məkanında əhalinin yerdəyişməsinin sərbəst olması yalnız bir ölkə daxilində həlli mümkün olmadığı üçün ümumavropa institutları və ümumi qurumlar yaradılması zərurəti yetişirdi. Bu səbəbdən 1991-ci ildə Avropa İttifaqı haqqında müqavilə hazırlandı, 7 fevral 1992-ci ildə Maastrixtdə (Niderland) imzalanaraq qəbul edildi. Müqavilə 1993-cü ildən qüvvəyə minmişdir [6, s.225].

Əldə edilmiş razılığa əsasən xarici sərhədlərə nəzarət, immiqrasiya siyasətində ümumi qərarlar müqavilədə öz əksini tapsa da, miqrasiya axınlarının nizamlanması ölkələrin daxili işi kimi qalırdı. Miqrasiyalara kvotalar tətbiq edilməsi, giriş vizalarının sayı, qeyri-leqal miqrasiyalarla mübarizə aparılması ölkələrin daxili vəzifələri kimi həll edilirdi. Ona görə hər bir ölkədə miqrasiya siyasətinin öyrənilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Daxili yerdəyişmələrdə maneələrin aradan qaldırılması, ümumi vətəndaşlığın tətbiq edilməsi ölkələrin miqrasiya siyasətində mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Bununla yanaşı, Aİ-yə daxil olan ölkələrin qəbul etdiyi ən mühüm məsələlərdən biri də quruma daxil olmayan ölkələrdən gələn immiqrantların qəbuluna ciddi məhdudiyətlərin qoyulmasıdır. Avropa İttifaqı ölkələri aşağıdakı məsələlərdə ümumi razılığa gəlmişlər: sığınacaqların verilməsi siyasəti, üzv ölkələrin xarici sərhədlərindən keçidin nizamlanması qaydaları, müvafiq nəzarətin həyata keçirilməsi, immiqrasiya siyasəti və digər ölkələrdən gələnlərə münasibət, Birlik ölkələrinə daxil olmaq və onların Aİ daxilində hərəkətinə nəzarət, digər ölkələrdən gələn vətəndaşların yaşaması şəraiti, iş yerləri ilə təminatı, ailə üzvlərinin gəlməsi və yerləşməsi, qeyri-leqal ilə mübarizə və onların qarşısının alınması istiqamətində tədbirlərin görülməsi və s. [3, s.226].

Avropa parlamenti və Avropa Məhkəməsinin qəbul etdiyi qərarlar üzv ölkələr üçün məcburi olmasa da, məsləhət xarakterli olması ilə səciyyələnir. Bu sahədə əməkdaşlıq miqrasiyaların nizamlanması və ölkələrin təhlükəsizliyinin təminatı üçün mühüm addım hesab edilir.

Aİ ölkələri arasında qaçqınların qəbul edilməsi və yerləşdirilməsi ümumi prinsiplər əsasında həyata keçirilir, hər il bu problemin həllinə 7,0 mlrd. dollar vəsait ayrıldı [3, s.227]. Bununla yanaşı, ölkələrə qaçqın axınlarının artması əmək bazarında vəziyyəti gərginləşdirir, sosial yardımların göstərilməsinə ciddi təsir edir, cinayətkarlığın artmasına, millətçilik ideyalarının yaranmasına səbəb olur. Onların hər biri ölkələrdə ciddi sosial-mədəni, etnik, demografik problemlərin yaranmasına şərait yaradır.

Aİ ölkələrinə qaçqınların qəbul edilməsi və ya ölkələrdən çıxarılması zamanı qəbul edilmiş ümumi qaydalara əməl edilir. Onlara 1951-ci ildə

qaçqınların statusu haqqında Cenevrə Konvensiyası və 1967-ci ildə qəbul edilmiş Protokol aiddir.

Xarici ölkələrdən gələn qaçqınlara sığınacaqların verilməsi 1990-cı ildə qəbul edilmiş Şengen Konvensiyası və 15 iyun 1990-cı ildə imzalanmış Dublin Konvensiyası (1997-ci ildən qüvvəyə minmişdir) əsasında həyata keçirilir. Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsinin 14-cü maddəsinə görə, "Hər bir şəxs digər ölkələrdə təqibdən sığınacaq axtarmaq və bu sığınacaqdan istifadə etmək hüququna malikdir". Birləşmiş Millətlər Təşkilatının 1951-ci il Qaçqınların statusu haqqında Konvensiyası və 1967-ci il Qaçqınların statusuna dair Protokol siyasi sığınacaqla bağlı milli qanunvericiliyi rəhbər tutur.

Adları çəkilən konvensiyaların qəbul edilməsindən sonrakı illərdə Aİ institutları bir çox məsələlərin, o cümlədən miqrasiya siyasəti haqqında qərarların Mərkəzi İdarəetmə orqanları tərəfindən verilməsini tələb edirdi. 1997-ci ildə Amsterdam razılaşması qəbul edildi və burada "azad, təhlükəsiz və qaydalara əməl edilən" Avroməkan prinsipi qəbul olundu. Razılaşmanın şərtlərinə görə, immiqrasiya, Aİ-nin xarici sərhədlərinin qorunması və sığınacaqların verilməsi Mərkəzi İdarəetmə orqanlarına verildi. Bu tədbirlər birgə qərarlar qəbul edilməsini asanlaşdırdı, Aİ institutlarının bu sahədə səmərəli fəaliyyətini yüksəltmiş oldu.

"Avropa məkanı" konsepsiyası Amsterdam razılaşmasının yerinə yetirilməsi üçün zəruri, konkret təkliflər və tövsiyələri özündə birləşdirən Vyana Fəaliyyət Planında öz əksini tapmışdır. Onlar 1999-cu ildə Tampere (Finlandiya) şəhərində keçirilən Aİ sammitində baxılmış və "Tampere Vaxiləri" adı ilə qəbul edilmişdir. Qəbul edilmiş tələblərə görə Aİ ölkələri ərazisində siyasi sığınacaqların verilməsində vahid sistem tətbiq edilməsi və qeyri-leqal miqrasiyalar, insan alveri ilə mübarizə aparılması öz əksini tapmışdır. Eyni zamanda immiqrantların hüquqlarının qorunması, leqal şəkildə yaşayan xaricilərin yerli seçkilərdə iştirak etməsinə icazə verilməsi qərarı qəbul edilmişdir [5, s.230].

Avropa ölkələrində xarici miqrasiyalar ilə mübarizə aparılması üçün üçüncü qrup ölkələrlə miqrasiyalar sahəsində əlaqələr qurulmasına başlanmışdır. Bu sahədə razılaşmalar 2001-ci ildə Nitse müqaviləsində öz əksini tapmışdır. Burada Aİ-nin beynəlxalq səviyyədə fəaliyyətinin nizamlanması və inteqrasiya proseslərinin genişləndirilməsi məsələləri müəyyən edilmişdir. 2003-cü ildə qeyri-qanuni miqrasiyalar ilə mübarizə aparmaq üçün digər ölkələrə maliyyə və texniki kömək göstərilməsi proqramı qəbul edilmişdir.

2001-ci ilin iyununda Aİ ölkələrinə işləmək üçün gələn immiqrantların daxil olması və yaşaması şərtləri haqqında direktiv qəbul edilmişdir. Bunun üçün işləməyə və yaşamağa icazə verən vahid sənəd razılaşdırılmış və qəbul

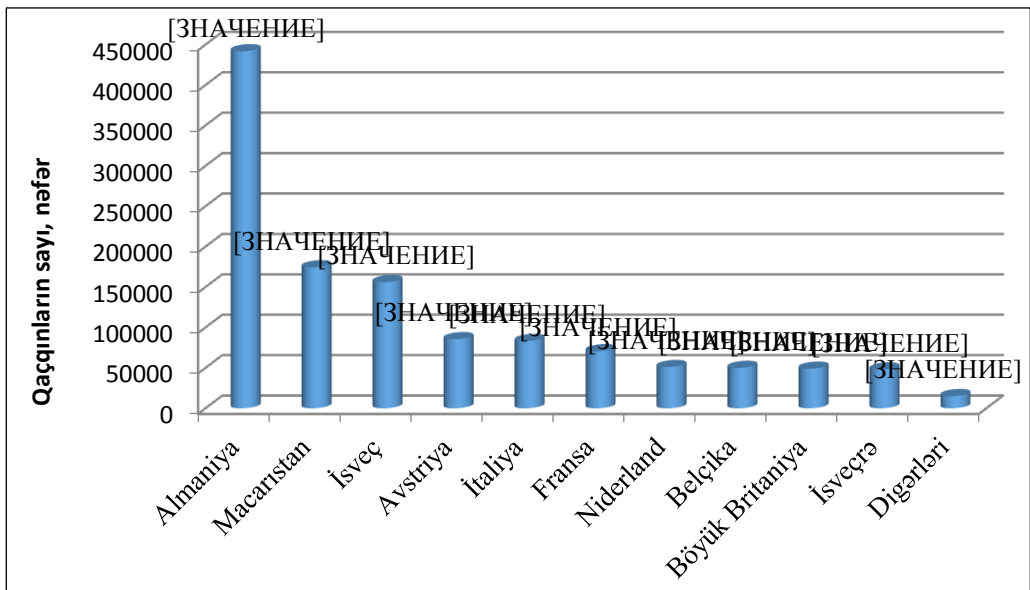
olunmuşdur. Eyni zamanda hər bir ölkə qəbul edilən immiqrantların sayı üzrə kvotaları müstəqil qəbul edir, onların işçi qüvvəsi çatışmayan təsərrüfat sahələrinə yönəldilməsinə qərar verir. Bu halda yerli əhalinin iş yerləri ilə təminatında problemlər yaranmır, onların hüquqları qorunur. Belə vəziyyətdə onların xarici miqrantların qəbul edilməsinə narazılığı əmələ gəlmir, millətçilik ideyaları zəifləyir [7, s.347].

Avropaya əhali miqrasiyalarının əsas istiqamətlərinə sığınacaq məqsədilə gələnlər və qeyri-leqal əhali axınları aiddir. BMT-nin məlumatlarına görə, Aİ ölkələrinə ildə orta hesabla 125 min nəfərdən 500 min nəfərə qədər qeyri-leqal immiqrant gəlir. Onlar ictimai təhlükəsizlik və cinayətkarlıq şəraitinə ciddi təhlükə mənbəyidir, davamlı olaraq mübarizə aparılması vacibdir. Bu məqsədlə 2001-ci ilin iyulunda Aİ Komissiyası “Ümumi immiqrasiya siyasəti və siyasi sığınacaq verilməsi koordinasiyasının yeni metodları haqqında” [8, s.348] və “Qeyri-leqal immiqrasiya ilə mübarizə haqqında” [8, s.349] Bəyannamələr qəbul edilmişdir.

Sonrakı dövrlərdə qeyri-leqal miqrasiyalar ilə mübarizə aparmaq üçün konkret tədbirlər görülməsi, onların öz ölkələrinə geri qaytarılması məsələləri ciddi şəkildə müzakirə edilmişdir. Müzakirələrin əsas məqsədi immiqrasiya məsələlərinin Aİ Mərkəzi İdarəetmə institutlarına verilməsi olmuşdur. 2004-cü ilin mayında bu sahədə məsələlərdə ümumi razılığa gəlinmişdir. Bunun əsasında üzv ölkələr Aİ Komissiyasına öz təkliflərini verə bilərdi, qərarlar isə Mərkəzi İdarəetmə orqanları tərəfindən verilə bilər.

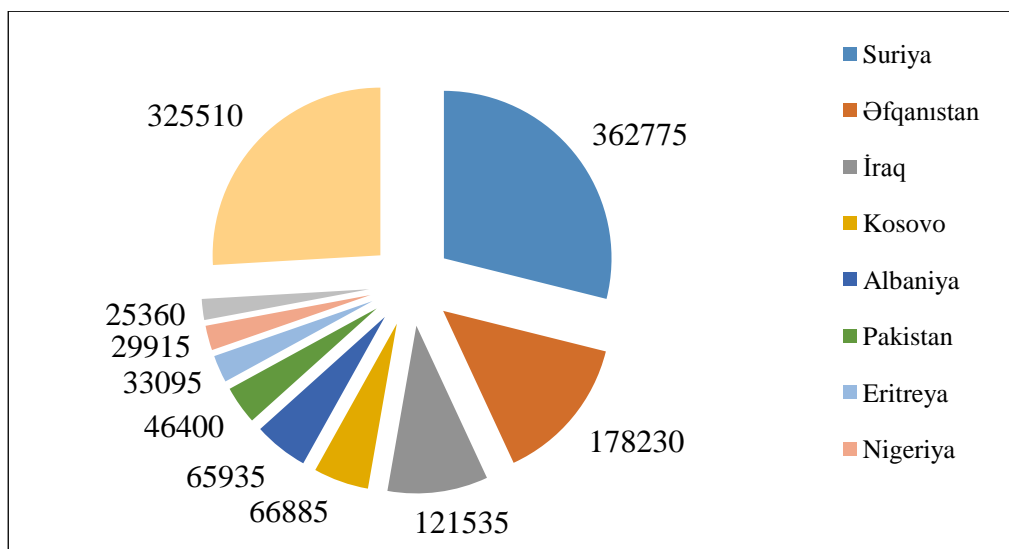
Əldə edilmiş razılışmalara baxmayaraq, Avropaya miqrasiya axınlarının qarşısının alınmasında problemlər qalır. Regiona leqal əhali axınlarının qarşısının alınması məqsədilə daha ciddi tədbirlər görülür, qaçqınların qəbul edilməsi sahəsində kvotalar azaldılır. Eyni zamanda qəbul edilən xarici vətəndaşların sayının artması yerli əhali arasında ciddi narazılıqlara səbəb olur, onlar arasında millətçilik və şovinizm əlamətləri yüksəlir. Eyni zamanda immiqrantların arasında cinayətkarlıq halları çoxalır.

2015-ci ilin yayından başlayaraq Suriyada hərbi vəziyyətin gərginləşməsi qaçqınların sayının kəskin artmasına səbəb olmuşdur. Bu dövrdə onların sayı 165,3 min nəfərə çatmışdır. Onlarla bərabər digər ölkələrdən də gələnlərin sayı kifayət qədər çox olmuşdur. Avropa Statistika Bürosunun məlumatına görə, 2015-ci ildə regiona 1,25 mln. nəfər qaçqın gəlmişdir. Bu göstərici 2014-cü ildə olan rəqəmlərə nisbətən (562,68 min nəfər) 2,0 dəfə çoxdur. Onlar qaçqın statusu almış insanların sayını göstərir ki, bu qrup əhalinin 35%-i Almaniyada yerləşmişdir (Şəkil 1).

Şəkil 1. 2015-ci ildə yerləşdiyi ölkələr üzrə qaçqınların ümumi sayı (Avrostatın məlumatına görə)

Avropaya gələn qaçqınların çox hissəsi (29,0%) Suriya vətəndaşları olmuşdur, onların yarısı ilk dəfə olaraq sığınacaq verilməsini Almaniya istəmişdir. Regiona üz tutan qaçqınların 14,0%-i Əfqanıstan sakinləri, 10%-i İraq sakinləri olmuşdur (Şəkil 2.).

Şəkil 2. 2015-ci ildə vətəndaş olduğu ölkələr üzrə qaçqınların ümumi sayı (Avrostatın məlumatına görə)

Gələnlərin sayının kifayət qədər çox olmasını nəzərə alaraq Aİ qəbul edilən qaçqınların sayının nizamlanması və məhdudlaşdırılması üçün ciddi tədbirlər həyata keçirmək məcburiyyətində qalırdı. Buna baxmayaraq, Avropaya gələnlərin sayı kifayət qədər çox olmuşdur. Bunu nəzərə alaraq Avropa Parlamenti regiona gələn qaçqınların ölkələr arasında paylanması qərarını qəbul etmişdir. Buna baxmayaraq, ayrı-ayrı ölkələr immiqrantların qəbul edilməsinə müxtəlif tədbirlər görməklə maneələr yaradırdılar.

İlk növbədə ayrı-ayrı ölkələr immiqrasiya axınlarının qarşısını almaq üçün sərhədlərdə divarlar inşa edir, tikanlı məftillər çəkir, polis və hərbiçilərdən ibarət nəzarət məntəqələri yaradır, qeyri-leqal olaraq ölkəyə daxil olmaq istəyən qaçqınların qarşısını alırdı. Belə tədbirlər Belçika, Danimarka, Almaniya, Macarıstan, Makedoniya, Avstriya, Sloveniya, İsveç və Norveçin sərhədləri boyu yaradılmışdır. Qaçqınların əsas hərəkət istiqaməti Türkiyədən olduğuna görə onun sərhəddə yerləşən Yunanıstanda və Bolqarıstanda ciddi sərhəd nəzarət məntəqələri qurulmuşdur.

Regiona daxil olmaq üçün qaçqınların böyük əksəriyyəti dəniz yolundan istifadə edir. Ona görə NATO-nun qüvvələri və imkanlarından istifadə etməklə Yunanıstan, İtaliya və Türkiyənin sahil sularının mühafizəsi sahəsində tədbirlər görülür. Buna baxmayaraq, Şimali Afrikadan, ilk növbədə Liviyadan İtaliyaya əhali axını yüksək intensivliklə davam edir. Su yolları ilə keçid onlarla, bəzən yüzlərlə insanın ölümünə səbəb olur.

Türkiyənin sərhədlərinin möhkəmləndirilməsi, qaçqınların Avropaya doğru axınlarının qarşısının alınması, onların ölkədə yerləşməsi və sosial problemlərinin həllində maliyyə-texniki yardım göstərilməsi məsələsi həll edilməli idi. Suriya və İraqda olan münafişlər nəticəsində bu ölkədə 3,0 mln. nəfərdən çox qaçqın yerləşmişdir. Rəsmi məlumatlara görə, Türkiyə onların saxlanması üçün 2011-2015-ci illərdə 10,0 mlrd. dolardan çox vəsait sərf etmişdir. Onların qarşılınması üçün Türkiyə Avropadan ildə 3,0 mlrd. dollar vəsait tələb edirdi. Bu, qaçqın axınlarının qarşısının alınması üçün əsas yollardan biri kimi qəbul edilir.

Avropa Komissiyası Şimali Afrika, Yaxın və Orta Şərqdən gələn qaçqın axınlarının qarşısını almaq üçün Şengen zonasının xarici sərhədlərinin Yunanıstanda qorunması, bu prosesin birgə qüvvələr ilə həyata keçirilməsi vacib vəzifə kimi həll edilməli və 2016-cı ilin əvvəlinə qədər başa çatmalı idi. Belə vəziyyətdə daxili regionlarda sərhəd yoxlamalarına ehtiyac qalmırdı.

2018-2019-cu illərdə Avropaya miqrasiya axınlarının miqyası xeyli azalsa da, bu təhlükə daimi olaraq qalır. Ona görə Avroməkan daxilində miqrasiyaların nizamlanması üçün tədbirlər görülür, sərhədlər, o cümlədən su mühafizə zonaları nəzarətdə saxlanılır. Bununla yanaşı, Türkiyə ilə olan razılaşmalar davam etdirilir. Avropa İttifaqında miqrasiya proseslərinin idarə edilməsində müxtəlif institutlar və orqanlar iştirak edir. Aşağı səviyyələrdə

müxtəlif məsələlər üzrə işçi qruplar fəaliyyət göstərir. Onlara miqrasiya və deportasiyalar, sığınacaqların verilməsi, sərhədlər, polis əməkdaşlığı və s. qruplar aiddir. Yuxarı pillədə immiqrasiya, sərhədlər və sığınacaqlar üzrə Strateji Komitə (SCİFA) fəaliyyət göstərir. Daha yuxarı səviyyədə, üçüncü pillədə üzv ölkələrin nümayəndələrinin daimi komitəsi (KOREPER) yaradılmışdır. Ən yüksək səviyyədə Aİ-nin qanunverici orqanı olan Daxili İşlər və Ədliyyə Nazirləri Şurası dayanır. Bu Şura Maastrixt müqaviləsi çərçivəsində yaradılmışdır [4, s.232].

Nəticə

Avropa ölkələrinə miqrasiya axınlarının azaldılması və nizamlanmasında digər çətinliklər də vardır. Onlara ilk növbədə aşağıdakıları aid etmək olar:

- 2014-cü ildə 10 yeni ölkə Mərkəzi və Şərqi Avropa ölkəsinin Aİ-yə daxil olması sərhədlərin genişlənməsinə, onlara nəzarət mexanizminin zəifləməsinə səbəb olmuşdur. Siyasi, iqtisadi və sosial münasibətlərin gərgin olduğu regionlara yaxınlıq, əhalinin miqrasiya intensivliyinin artması bu prosesə xeyli təkan vermiş oldu.

- Digər Avropa ölkələrindən, o cümlədən keçmiş SSRİ məkanından, Şimali Afrika, Yaxın və Orta Şərq, Cənub-Şərqi Asiya ölkələrindən daha çox insanın bu prosesə qoşulması problemin ciddi xarakter almasına gətirib çıxarmışdır.

- Aİ daxilində miqrasiyalar intensiv xarakter alır. Nisbətən aşağı yaşayış şəraitinə malik olan yeni üzv dövlətlərdən Qərbi Avropaya axın sürətlə artmışdır. Onların yerləşdirilməsi, iş yerləri, mənzil, sosial xidmətlərlə təminatı ciddi problemlərə səbəb olur.

- Aİ-nin emiqrasiya ölkələr ilə iqtisadi-siyasi sahələrdə, maddi, mədəni, təhsil, iş yerləri ilə təminat məsələlərində əməkdaşlıq etməsi, qeyri-leqal miqrasiyalar problemlərinin həll edilməsində və transmilli cinayətkarlıqla mübarizədə mühüm rol oynayır .

ƏDƏBİYYAT

1. *Əfəndiyev V.Ə., Nağıyev S.Q.* Əhali coğrafiyası. Bakı: Bakı Universitetinin nəşriyyatı, 2006, 338 s.
2. *Dünyanın iqtisadi və sosial coğrafiyası / H.B.Soltanova red. ilə.* Bakı, 2019, 510 s.
3. *Ионцев В.* Международная миграция населения: теория и история изучения. М.: МАКС-Пресс, 1999, 370 с.
4. *Рязанцев С.В., Ткаченко М.Ф.* Мировой рынок труда и международная миграция. М.: ЗАО Издательство Экономика, 2010, 303 с.

5. Методология и методы изучения миграционных процессов / Междисциплинарное учебное пособие / Под ред. Ж.Зайончковской, И.Молодиковой, В.Мукомеля. Центр Миграционных Исследований. М., 2007, 370 с.
6. *Одиссер С.* Объединение Европы. Прошлое и настоящее. Дом ученых, Гамбург, 2013, 310 с.
7. **Directive on the conditions, C. 80, 03.04.2002. 347**
8. Communication from the Commission to the Council, Brussels, CESE 684/2002, 348

Redaksiyaya daxil olub 05.10.2021